

**Behandling af sager om seksuelt misbrug af børn
og videoafhøring af børn i sådanne sager**

Indholdsfortegnelse:

1. Indledning
2. Sager, hvor videoafhøring af børn kan anvendes
3. Afgørelse om videoafhøring
4. Underretning af de sociale myndigheder og beskikkelse af bistandsadvokat for barnet
 - 4.1. Underretning af de sociale myndigheder
 - 4.2. Beskikkelse af bistandsadvokat for barnet
5. Assistance mellem politikredsene til videoafhøring af børn
6. Forberedelse af videoafhøringen
 - 6.1. Politiets forberedelse af videoafhøringen, orientering af barnet mv.
 - 6.2. Beskikkelse af forsvarer/advokat for den mistænkte/sigtede
7. Mistænkte/sigtedes stilling i forbindelse med videoafhøringen
 - 7.1. Mistænkte/sigtede kan ikke overvære videoafhøringen
 - 7.2. Forsvarerens tilstedeværelse ved videoafhøringen
8. Gennemførelse af videoafhøringen
 - 8.1. Lokaler mv.
 - 8.2. Tilstedeværelse under videoafhøringen
 - 8.3. Orientering af bisidder/tryghedsskabende person
 - 8.4. Orientering af barnet
 - 8.5. Afhøringen
9. Den mistænkte/sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring og vejledning af den mistænkte/sigtede
 - 9.1. Mistænkte/sigtede gennemser videoafhøringen hos politiet
 - 9.2. Mistænkte/sigtede gennemser ikke videoafhøringen hos politiet

- 9.3. Tidsforløbet i forbindelse med afhøring af barnet
- 9.4. Rapport om henvendelser til mistænkte/sigtede og forsvareren
- 10. Genafhøring af barnet
- 11. Videoafhøringen som bevis
- 12. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med lægeundersøgelse af barnet
- 13. Kontaktperson for kommunerne hos politiet
- 14. Recovered memory (genfundne erindringer)
- 15. Tiltalerejsning og sagens behandling i retten
 - 15.1. Straffebestemmelser og tiltale
 - 15.2. Forhåndsafgørelse om dørlukning mv.
 - 15.3. Strafpåstand
- 16. Ikrafttræden mv.

1. Indledning

I juni 2003 udsendte jeg Rigsadvokatmeddelelse nr. 2/2003 om videoafhøring af børn i sædelighedssager, recovered memory mv. Retningslinjerne var i vidt omfang fastsat på baggrund af de regler om videoafhøring af børn, der blev indført ved lov nr. 228 af 2. april 2003 om ændring af bl.a. retsplejeloven (Børnepornografi, seksuel udnyttelse af børn, salg af børn og gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn), samt anbefalingerne i Justitsministeriets betænkning nr. 1420/2002 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn.

Denne nye meddelelse om behandling af sager om seksuelt misbrug af børn og videoafhøring af børn i sådanne sager udsendes bl.a. som følge af, at assistanceordningen mellem politikredsene vedrørende videoafhøring af børn justeres som følge af politikredsreformen, jf. afsnit 5.

Endvidere er afsnit 4.2. om beskikkelse af bistandsadvokat for barnet blevet ændret som følge af de nye regler, der blev indført i retsplejelovens kapitel 66 a ved lov nr. 588 af 24. juni 2005 (Forbedring af voldtægtsfres retsstilling mv. og beskikkelse af bistandsadvokat for pårørende til afdøde i straffesager mod politipersonale).

Der er er desuden tilføjet et nyt afsnit 15 om tiltalerejsning og sagens behandling i retten, herunder om straffebestemmelser og tiltale, forhåndsafgørelse om dørlukning mv. samt strafpåstand.

Samtidig er meddelelsen på enkelte punkter blevet præciseret på baggrund af konkrete afgørelser fra domstolene.

Endelig er retningslinjerne i Rigsadvokaten Informerer nr. 20/2005 om behandling af sager om seksuelt misbrug af børn og videoafhøring af børn i sådanne sager blevet indarbejdet i meddelelsen.

Rigsadvokatmeddelelse nr. 2/2003 og Rigsadvokaten Informerer nr. 20/2005 ophæves, jf. afsnit 16 nedenfor.

2. Sager, hvor videoafhøring af børn kan anvendes

Anvendelse af en videoafhøring som bevis i stedet for en indenretlig forklaring er reguleret i retsplejelovens § 872 (tidligere § 877 a). Efter denne bestemmelse kan politiets afhøring af et barn, når afhøringen er optaget på video (videoafhøring), benyttes som bevis under domsforhandlingen, jf. nærmere nedenfor under afsnit 11.

Ifølge forarbejderne til den nævnte bestemmelse er udgangspunktet, at videoafhøring kan benyttes som bevis under domsforhandlingen, hvis der er tale om afhøring af et barn på 12 år eller derunder. Der kan dog foreligge særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, der bevirker, at videoafhøring af ældre børn kan anvendes som bevis.

Kerneområdet for retningslinjerne om videoafhøring i denne meddelelse er således sager, hvor et barn på 12 år eller derunder må formodes at have været udsat for seksuelle overgreb, jf. bestemmelserne i straffelovens § 210 (incest) og kapitel 24 (forbrydelser mod kønssædeligheden), men retningslinjerne i meddelelsen finder også anvendelse, hvis der i sædelighedssager foretages videoafhøring af lidt ældre børn, eller hvis der bliver tale om at afhøre børn, der ikke er forurettede, som vidner i sædelighedssager.

Det følger i øvrigt af forarbejderne, at der også i andre typer af sager end sager om seksuelle overgreb, f.eks. drabs- eller voldssager, og hvor de samme hensyn til barnet gør sig gældende, efter omstændighederne kan være et tilsvarende behov for, at afhøringen af et barn som vidne optages på video med henblik på forevisning under domsforhandlingen. Sådanne videoafhøringer er ikke nærmere omtalt i denne meddelelse, men det er naturligvis i sådanne tilfælde muligt at benytte de faciliteter mv., der anvendes ved videoafhøring af børn i sædelighedssager, jf. afsnit 8.1. nedenfor.

3. Afgørelse om videoafhøring

Når politiet modtager en anmeldelse af et seksuelt overgreb mod et barn, bør der snarest – i samråd med anklageren – tages stilling til, om barnet skal videoafhøres.

Selv om en videoafhøring ikke kan forevises for retten efter bestemmelsen i § 872, jf. afsnit 2, kan en videooptagelse af afhøringen af et barn, der er ældre end 12 år, ske med det formål at tilvejebringe et bedre grundlag for afgørelse af tiltalespørgsmålet.

Videoafhøring af barnet bør søges gennemført hurtigst muligt, og hvis det er praktisk muligt inden en uge fra anmeldelsen. Formålet hermed er at sikre barnets hukkommelse om forholdet og at skåne barnet for at blive afhørt på et tidspunkt, hvor en behandling af barnet er i gang. Endvidere kan en afhøring inden for kort tid efter anmeldelsen være med til at mindske påvirkninger af barnet fra familien eller andre.

Spørgsmålet om varetagelse af barnets interesser i forbindelse med afhøring af barnet er omtalt i betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.3.1.

I betænkningen antages det, at det ikke kan anses for nødvendigt at indhente forældrenes eller en af forældrenes udtrykkelige samtykke til afhøringen.

I de tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden, og den ene af disse er mistænkt/sigtet og modsætter sig politiets afhøring af barnet, vil politiet kunne foretage afhøring af barnet, hvis den anden forældremyndighedsindehaver ikke modsætter sig dette. Hvis der kun er én indehaver af forældremyndigheden over barnet, og denne modsætter sig politiets afhøring, eller hvis begge indehavere af forældremyndigheden modsætter sig, at barnet afhøres hos politiet, må politiet forelægge spørgsmålet om vidneafhøring af barnet for retten med henblik på en eventuel indenretlig afhøring af barnet efter retsplejelovens § 747.

Tilsvarende må antages at gælde, hvis forældremyndighedsindehaveren må anses for ude af stand til at varetage barnets interesser på grund af sygdom eller lignende, eller hvis forældremyndighedsindehaverens kendskab til afhøringen bør undgås af hensyn til efterforskningen.

Retten vil herefter eventuelt kunne give pålæg om, at barnet skal afgive en indenretlig vidneforklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3.

Der kan i den forbindelse f.eks. henvises til U2004.1047H, hvor Højesteret i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3, pålagde to børn på 5 og 9 år at afgive forklaring i en sag, hvor deres mor og dennes kæreste var sigtet for vold mod et barn på 1½ år, og hvor moderen og børnenes biologiske far modsatte sig afhøring af børnene.

Det fremgår af betænkningen, at hensynet til barnet i disse tilfælde tilsiger, at afhøringen af barnet ikke bør foregå som en sædvanlig indenretlig afhøring i retslokalet. Det anbefales derfor i betænkningen, at afhøringen i stedet gennemføres som en indenretlig videoafhøring, hvor afhøringen foretages af en særligt uddannet afhører i det til politiets vidneafhøringer indrettede lokale, og således at videoafhøringen sker under medvirken af en dommer, der befinder sig i monitorrummet.

Reglerne om vidnefritagelse gælder også for børn, og i U1986.500H accepterede Højesteret en 14-årig piges ret til at nægte at afgive forklaring mod sin far. Ved afhøring af sådanne større børn må det derfor overvejes at gøre barnet bekendt med reglerne om vidnefritagelse. For mindre børn bør det som udgangspunkt overlades til forældrene (eller en af forældrene) at tage stilling til et eventuelt spørgsmål om vidnefritagelse.

4. Underretning af de sociale myndigheder og beskikkelse af bistandsadvokat for barnet

4.1. Underretning af de sociale myndigheder

Politiet skal underrette kommunen, når en person under 15 år som forurettet eller vidne skal afhøres i en sag om seksuelle overgreb, idet kommunen i disse tilfælde har pligt til at sende en repræsentant til afhøringen, jf. Socialministeriets bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring.

Det følger i øvrigt af denne bekendtgørelse, at repræsentanten under afhøringen hos politiet skal støtte barnet og påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset sagens karakter og barnets alder. Repræsentanten skal under afhøringen forholde sig neutral og må ikke deltage aktivt i udspørgen.

Repræsentanten fra kommunen (bisidderen fra socialforvaltningen) skal således have adgang til at være til stede under afhøringen, jf. nærmere nedenfor under pkt. 8.2. Afhøreren bør forud for afhøringen vejlede bisidderen nærmere om bisidderens rolle og opgaver under afhøringen, jf. afsnit 8.4.

I øvrigt følger det af Socialministeriets bekendtgørelse nr. 1092 af 8. december 2000 om underretningspligt over for kommunen efter lov om social service, som ændret ved bekendtgørelse nr. 462 af 19. maj 2006, at offentligt ansatte skal underrette kommunen, når de i deres virke bliver bekendt med forhold for et barn eller en ung under 18 år, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte.

4.2. Beskikkelse af bistandsadvokat for barnet

Det følger af retsplejelovens § 741 a, stk. 2, 1. og 3. pkt., at i sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. led, § 223, stk. 1, samt § 224 eller § 225, jf. de nævnte bestemmelser, skal der ske beskikkelse af en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, medmindre den pågældende efter at være vejledt om retten til beskikkelse af advokat frabeder sig det.

I sager om overtrædelse af bl.a. straffelovens § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1, § 222, stk. 2, 1. led, § 223, stk. 2, samt § 224 eller § 225, jf. de nævnte bestemmelser, er advokatbeskikkelse derimod afhængig af, at forurettede fremsætter begæring herom, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 1.

Fremsætter den forurettede ikke begæring om beskikkelse af advokat, eller frabeder forurettede sig beskikkelse, kan der efter politiets begæring beskikkes en advokat for den forurettede under efterforskningen, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 4.

Ifølge forarbejderne til bestemmelserne, der blev indført ved lov nr. 558 af 24. juni 2005 om ændring af retsplejeloven (Forbedring af voldtægtsofres retsstilling mv. og beskikkelse af bistandsadvokat for pårørende til afdøde i straffesager mod politipersonale), forudsættes § 741 a, stk. 4, f.eks. anvendt i de tilfælde, hvor en værge for en mindreårig frabeder sig beskikkelse af advokat, eller hvor det er tvivlsomt, om en erklæring fra en psykisk syg person om ikke at ville have beskikket advokat er alvorlig ment. Det er samtidig anført, at beskikkelse i sådanne tilfælde kan være nødvendig for at varetage forurettedes interesser, jf. lovforslagets almindelige bemærkninger pkt. 3.1.3.1.

I sager, hvor der er formodning om, at et barn har været udsat for et seksuelt overgreb, bør politiet derfor begære en bistandsadvokat beskikket for barnet. Dette gælder selv om barnet, barnets forældre eller andre, der kan varetage barnets tarv, ikke fremsætter begæring herom, jf. § 741 a, stk. 1, eller de nævnte personer frabeder sig beskikkelse, jf. § 741 a, stk. 2, medmindre beskikkelse synes åbenbart unødvendigt.

I sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. led, § 223, stk. 1, samt § 224 eller § 225, jf. de nævnte bestemmelser, skal forurettede som udgangspunkt have lejlighed til at tale med en bistandsadvokat før politiets afhøring, jf. § 741 a, stk. 2, 2. pkt.

I sager, hvor der skal foretages videoafhøring, vil en eventuel samtale kunne finde sted umiddelbart inden videoafhøringen, hvor både forurettede og bistandsadvokaten er til stede.

Hensynet til sagens efterforskning kan dog begrunde fravigelse af udgangspunktet, hvorefter forurettede skal have lejlighed til at tale med en advokat inden afhøringen, jf. lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen, hvor følgende er anført:

”Efter den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 741 a, stk. 2, 2. pkt., skal den forurettede i de pågældende sager have lejlighed til at tale med en advokat før afhøringen, medmindre den pågældende efter at være blevet vejledt, frabeder sig det.

Med henblik på at undgå, at ordningen med bistandsadvokat skaber efterforskningsmæssige vanskeligheder, således at udsigten til at få udredt tingenes rette sammenhæng forringes, herunder muligheden for at tage en gerningsmand på friske spor, forudsættes det, at politiet uanset reglerne kan foretage en helt foreløbig udspørgen af forurettede. Politiet vil således kunne stille uopsættelige spørgsmål til forurettede og nødvendige efterforskningskridt bør kunne finde sted, også før advokaten er kommet til stede. Politiet vil således kunne stille forurettede spørgsmål med henblik på meddelelse af akutte oplysninger af betydning for en umiddelbar bevissikring, f.eks. om tid, sted og signalement mv. Der forudsættes at være tale om oplysninger, der er nødvendige for foretagelsen af efterforskningsskridt, som ikke kan opsættes uden risiko for, at øjemedet forspildes. Det kan indebære oplysning om gerningsforløbet, »udførelsesmåden« mv. med henblik på stillingtagen til om mulige DNA-spor skal sikres. Det kan også dreje sig om oplysninger, der er nødvendige for stillingtagen til, om der foreligger et anholdelsesgrundlag. Der vil således kunne være tale om en udspørgen, der ikke er helt kort.

Det forudsættes endvidere, at der – hvis forurettede ønsker det – som supplement til eller i stedet for den indledende samtale kan gennemføres en telefonsamtale mellem forurettede og den advokat, der udpeges.”

I sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. led, § 223, stk. 1, samt § 224 eller § 225, jf. de nævnte bestemmelser, kan afhøring af den forurettede endvidere kun foregå uden bistandsadvokatens tilstedeværelse, hvis forurettede anmoder om det, mens det i andre tilfælde alene er en betingelse, at forurettede er villig til at udtale sig, selv om der er fremsat begæring om beskikkelse, jf. retsplejelovens § 741 b, stk. 2.

Endvidere følger det af retsplejelovens § 741 c, stk. 1, jf. stk. 4, at bistandsadvokaten bl.a. har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede og stille yderligere spørgsmål til forurettede.

Reglerne om vejledning af forurettede om adgangen til at begære en bistandsadvokat beskikket fremgår af retsplejelovens § 741 b, stk. 1.

I øvrigt henvises til bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 66 a og til de retningslinjer, der er udsendt af Rigsadvokaten om politiets vejledning til ofre for forbrydelser.

5. Assistance mellem politikredsene til videoafhøring af børn

Videoafhøringer af børn i sædelighedssager skal foretages af særligt uddannede polititjenestemænd, og under afhøringen benyttes de nedennævnte lokaler.

I det omfang en politikreds ikke selv råder over personale, der er særligt uddannet til at foretage videoafhøringer, anmodes politidirektøren i den kreds, hvorunder videoafhøringslokalet henhører, om at udpege en polititjenestemand, der kan foretage afhøringen. Hvis videoafhøringen skal foretages i en anden politikreds, træffes endvidere aftale med denne kreds om tidspunktet mv. for benyttelsen af lokalet.

Videoafhøringer foretages herefter således:

Videoafhøringslokalet i Glostrup: Enhører under Politidirektøren for Københavns Vestegns Politi og benyttes af denne politikreds samt af Københavns Politi og af Midt- og Vestsjællands Politi.

Videoafhøringslokalet i Hillerød: Enhører under Politidirektøren for Nordsjællands Politi og benyttes af denne politikreds.

Videoafhøringslokalet i Slagelse: Enhører under Politidirektøren for Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi og benyttes af denne politikreds samt af Midt- og Vestsjællands Politi.

Videoafhøringslokalet i Odense: Enhører under Politidirektøren for Fyns Politi og benyttes af denne politikreds.

Videoafhøringslokalet i Esbjerg: Enhører under Politidirektøren for Syd- og Sønderjyllands Politi og benyttes af denne politikreds samt af Sydøstjyllands Politi.

Videoafhøringslokalet i Viborg: Enhører under Politidirektøren for Midt- og Vestjyllands Politi og benyttes af denne politikreds.

Videoafhøringslokalet i Århus: Enhører under Politidirektøren for Østjyllands Politi og benyttes af denne politikreds samt af Sydøstjyllands Politi.

RM 2/2007
Afsnit 5. Side 2

Videoafhøringslokalet i Ålborg: Henhører under Politidirektøren for Nordjyllands Politi og benyttes af denne politikreds.

Videoafhøringslokalet på Bornholm: Henhører under Politidirektøren For Bornholms Politi og benyttes af denne politikreds.

6. Forberedelse af videoafhøringen

6.1. Politiets forberedelse af videoafhøringen, orientering af barnet mv.

Efter udpegningen af en polititjenestemand, der skal foretage videoafhøringen af barnet, sker forberedelsen af videoafhøringen i samarbejde mellem denne polititjenestemand og den sagsbehandlende polititjenestemand og anklageren i den kreds, hvor efterforskningen i sagen foregår.

Den polititjenestemand, der skal foretage videoafhøringen, skal have en grundig orientering om sagen og om barnets personlige forhold og have adgang til sagens akter.

I betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.3., anbefales det, at forberedelsen af barnet på videoafhøringen foretages af den polititjenestemand, der skal forestå afhøringen af barnet. Der henvises i den forbindelse til, at barnet kan føle sig mere tryk ved under afhøringen at tale med en person, som det er blevet præsenteret for tidligere, ligesom det kan være af betydning for afhøringen, at polititjenestemanden har truffet barnet forud og haft lejlighed til at danne sig et indtryk af barnet.

Politiet bør også forud for videoafhøringen drøfte spørgsmålet om, hvem der skal ledsage barnet i afhøringslokalet, med forældrene og eventuelt tillige med et større barn, jf. også afsnit 8.2. nedenfor. Politiet bør således spørge større børn – navnlig børn fra 8 år og opefter – hvorvidt og i givet fald af hvem barnet ønsker at blive ledsaget i afhøringslokalet. Det kan således forekomme, at et større barn ikke føler behov for at have en ledsager med i afhøringslokalet, eller at et større barn vil foretrække, at der kun er barnet selv og afhøreren i afhøringslokalet.

Den polititjenestemand, der skal foretage afhøringen, bør derfor aflægge et besøg hos barnet i hjemmet for at få et indtryk af barnet og dets sproglige udvikling og for at præsentere sig for barnet og orientere barnet om, hvor og under hvilke former afhøringen skal foregå, ligesom spørgsmålet om ledsagelse af barnet under afhøringen kan drøftes under dette besøg.

Besøget kan eventuelt aflægges sammen med den sagsbehandlende polititjenestemand, men der bør ikke deltage mere end to polititjenestemænd i besøget.

Det nærmere indhold i afhøringen må ikke drøftes med barnet forud for videoafhøringen, og hvis barnet selv begynder at tale om sagen, må polititjenestemanden afbryde barnet og forklare, at de først skal tale om dette under videoafhøringen. Polititjenestemanden må dog nødvendigvis orientere barnet om formålet med afhøringen.

Der bør udfærdiges en detaljeret politirapport om et besøg hos barnet og om den samtale med barnet, der har fundet sted med henblik på at orientere om videoafhøringen.

Selve afhøringen bør planlægges omhyggeligt og i lyset af barnets alder og modenhed og det sprog, som barnet må forventes at kunne forstå. Det kan være nødvendigt at søge rådgivning om særlige etniske forhold, skikke og opfattelser. Det vil typisk være hensigtsmæssigt at udarbejde en tjekliste med spørgsmål.

I enkelte tilfælde, hvor et barn er særligt psykisk belastet af overgrebet, eller hvor barnets manglende udvikling eller sygdom skønnes at gøre det vanskeligt at afhøre barnet, kan politiet efter en konkret vurdering af oplysningerne om barnet overveje, om det er hensigtsmæssigt at lade en børnesagkyndig bistå ved afhøringen, dog således at afhøringen fortsat foretages af polititjenestemanden, jf. herved betænkning 1420/2002, afsnit 8.5.4.1.

Den børnesagkyndige vil i sådanne tilfælde forud for afhøringen kunne give konkrete råd og vejledning til afhøreren. Endvidere kan den børnesagkyndige overvære afhøringen fra monitorrummet, således at afhøreren under en pause i afhøringen kan få råd fra den børnesagkyndige, f.eks. om spørgeteknik eller om muligheden for via andre samtaleemner at få barnet til at fortælle om, hvad der måtte være sket. Den børnesagkyndige vil endvidere kunne give råd og vejledning til forsvareren, anklageren og bistandsadvokaten i relation til formulering af supplerende spørgsmål til barnet.

Børnesagkyndig bistand kan eventuelt ydes af en ansat i barnets institution, en sagkyndig med tilknytning til institutionen, eller en sagkyndig, som anvises af socialforvaltningen. Det kan være en fordel, at den sagkyndige kender barnet, men den pågældende må ikke være involveret i sagen.

Endelig må det overvejes, om der er behov for tolk under afhøringen af barnet.

Tidspunktet for videoafhøringen bør fastsættes under hensyntagen til, at barnet, dennes bistandsadvokat, bisidderen fra socialforvaltningen og forsvareren (samt eventuelt en tryghedsskabende person, en tolk eller en børnesagkyndig) kan være til stede.

6.2. Beskikkelse af forsvarer/advokat for den mistænkte/sigtede

Inden videoafhøringen skal der beskikkes en forsvarer for den, der er mistænkt eller sigtet eller senere måtte blive mistænkt eller sigtet i sagen, hvis videoafhøringen formodes at skulle anvendes som bevis under domsforhandlingen, jf. retsplejelovens § 731 a.

Forsvarerbeskikkelse er således obligatorisk i alle sager, hvor der skal foretages videoafhøring af et barn, hvis den mistænkte/sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller hvis den valgte forsvarer udebliver. Forsvarerbeskikkelse er ligeledes obligatorisk, selv om ingen endnu er mistænkt eller sigtet i sagen.

Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen i retsplejelovens § 731 a, at retten i medfør af retsplejelovens § 733, stk. 2, og § 736, stk. 2, kan nægte at beskikke (eller nægte opretholdelsen af beskikkelsen af) en forsvarer, hvis forsvarerens medvirken ud fra retsplejemæssige hensyn til sagens behørig fremme ikke kan anses for forsvarlig mv. Ifølge forarbejderne er det således muligt for retten efter omstændighederne at afvise at beskikke en bestemt forsvarer, hvis det på forhånd står klart, at den pågældende forsvarer ikke vil kunne deltage i politiets videoafhøring af barnet inden for ganske kort tid efter politiets modtagelse af en anmeldelse om det mulige strafbare forhold, da en tidlig afhøring af barnet vil være afgørende for sagens videre efterforskning. På samme måde har retten mulighed for at nægte at opretholde en beskikkelse af en forsvarer i tilfælde, hvor det på grund af forsvarerens forhold ikke vil være muligt at få gennemført videoafhøringen inden for kort tid.

Det følger endvidere af forarbejderne til § 731 a, at forsvareren får de beføjelser, som efter retsplejeloven er tillagt en beskikket eller valgt forsvarer i en straffesag, herunder muligheden for at gøre sig bekendt med det materiale, politiet har tilvejebragt, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 3.

Forsvareren bør inden videoafhøringen have adgang til sagens akter.

7. Mistænkte/sigtedes stilling i forbindelse med videoafhøringen

7.1. Mistænkte/sigtede kan ikke overvære videoafhøringen

Mistænkte/sigtede har ikke adgang til at overvære videoafhøringen, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 1. pkt.

Den pågældende skal dog snarest have adgang til at gennemse videooptagelsen hos politiet, jf. § 745 e, stk. 2, 2. pkt., og nedenfor under afsnit 9.

7.2. Forsvarerens tilstedeværelse ved videoafhøringen

Forsvareren er forpligtet til at overvære videoafhøringen, når det må formodes, at videoen skal finde anvendelse som bevis under domsforhandlingen, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 1.

Bestemmelsen indebærer, at forsvareren ikke blot har adgang til at overvære videoafhøringen af barnet, men pålægger denne en pligt til at overvære videoafhøringen.

Det sikres herved, at den mistænkte/sigtedes – eller den endnu ikke identificerede gerningsmands – interesser kan varetages under afhøringen af barnet, selv om den mistænkte/sigtede ikke selv har adgang til at overvære afhøringen. Forsvarerens tilstedeværelse under afhøringen af barnet vil samtidig sikre, at forsvareren allerede på dette tidspunkt vil kunne stille de spørgsmål, som den pågældende – almindeligvis efter forudgående samtale med sin klient – måtte have til barnet, således at en eventuel genafhøring af barnet vil kunne begrænses til supplerende spørgsmål, som måtte være foranlediget af den mistænkte/sigtedes og forsvarerens gennemsyn af hovedafhøringen.

8. Gennemførelse af videoafhøringen

8.1. Lokaler mv.

Videoafhøringen foregår i særligt indrettede videoafhøringslokaler, jf. nærmere ovenfor under pkt. 5.

Det anbefales i betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.1.1., at der ved placeringen af afhøringslokaler bør tages højde for, at barnet ikke skal gennem hele politistationen for at komme til afhøringslokalet. Endvidere anbefales i betænkningen afsnit 8.5.1.2. en række forhold vedrørende indretning af afhøringslokalet. Det bør tilstræbes, at videoafhøringslokalerne indrettes i overensstemmelse med anbefalingerne i betænkningen.

I forbindelse med de enkelte afhøringer bør politiet være opmærksom på, at de personer, der er til stede i afhøringslokalet, så vidt muligt sidder sådan, at de alle er med i videobilledet under afhøringen, ligesom det skal undgås, at barnet placeres bag et bord eller på anden måde, som forhindrer at man kan se barnets kropssprog mv.

8.2. Tilstedeværelse under videoafhøringen

Mistænkte/sigtede har som nævnt i afsnit 7.1. ikke adgang til at overvære videoafhøringen, men har adgang til efterfølgende at blive gjort bekendt med barnets forklaring, jf. nedenfor afsnit 9.

De personer, der har adgang til at overvære videoafhøringen, placeres i afhøringslokalet eller monitorrummet, jf. nedenfor.

I betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.2., anbefales det, at der af hensyn til barnet bør være så få personer til stede som muligt i selve afhøringslokalet.

I afhøringslokalet bør således normalt kun barnet, der skal afhøres, afhøreren og som udgangspunkt bisidderen fra socialforvaltningen være til stede. Endvidere kan der være en tolk til stede, hvis der er behov for tolkebistand.

Hvis et større barn har udtrykt ønske om ikke at have en ledsager med i afhøringsrummet, jf. afsnit 6.1. ovenfor, eller hvis der er en ”tryghedsskabende” person til stede sammen med barnet i afhøringslokalet, jf. nedenfor, bør bisidderen fra socialforvaltningen overvære afhøringen fra monitorrummet og herfra påse, at afhøringen foregår med den fornødne skånsomhed. Hvis barnet ikke er ledsaget af en ”tryghedsskabende person” under afhøringen, bør bisidderen være til stede sammen med barnet i afhøringsrummet i den pause, der normalt holdes under afhøringen,

Hvis der er et særligt behov for at styrke barnets tryghed, kan der – i stedet for bisidderen fra socialforvaltningen – være en ”tryghedsskabende person” til stede i afhøringslokalet.

Ifølge betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.2., kan f.eks. en pædagog fra barnets daginstitution eller en bedsteforælder, som ikke forventes senere at skulle afgive vidneforklaring, medvirke som ”tryghedsskabende” person.

Det bør derimod undgås, at den person, der skal skabe tryghed for barnet, er en person, der eventuelt senere skal afgive forklaring i retten, eller en person, der tidligere har drøftet sagen med barnet, ligesom det bør undgås, at en forælder medvirker som tryghedsskabende person eller overværer afhøringen fra monitorrummet. Det vil således forekomme, at barnets forældre skal afgive forklaring som vidne under straffesagen. Endvidere vil en forælders tilstedeværelse kunne have indflydelse på barnets forklaring ved, at barnet ikke vil eller ikke kan forklare om det passerede i sine forældres påhør, eller ved at barnets forklaring ved en eventuel genafhøring vil kunne påvirkes af, at forældrene efter den første afhøring har talt med barnet om afhøringen.

Den sagsbehandlende polititjenestemand, anklageren fra den politikreds, der behandler sagen, bistandsadvokaten og eventuelt bisidderen fra socialforvaltningen, jf. ovenfor, og forsvareren overværer afhøringen fra et andet lokale (monitorrummet), hvorfra de på en monitor kan følge afhøringen. I de enkelte tilfælde, hvor en børnesagkyndig inddrages til at rådgive i forbindelse med afhøringen, jf. afsnit 6.1. ovenfor, overværer denne ligeledes afhøringen fra monitorrummet.

8.3. Orientering af bisidder/tryghedsskabende person

I betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.5.2., anbefales det, at afhøreren, inden afhøringen påbegyndes, aftaler med bisidderen eller en eventuelt tryghedsskabende person, hvilke opgaver henholdsvis bisidderen/den ”tryghedsskabende person” og afhøreren har i forbindelse med afhøringen.

Bisidderen eller en ”tryghedsskabende person”, der skal være til stede i afhøringslokalet, skal således forud for afhøringen vejledes om ikke at blande sig i afhøringen, men at forholde sig neutral til denne, og om, at sagen og afhøringen ikke bør drøftes med barnet i pauser under afhøringen. Der bør endvidere vejledes om, at ledsagerens funktion er at støtte barnet, f.eks. ved at holde barnet i hånden, tage barnet på skødet eller trøste barnet, hvis der er behov for det, samt at det almindeligvis også er bisidderens eller den ”tryghedsskabende persons” opgave at forsøge at berolige barnet, hvis barnet er uroligt og f.eks. ikke vil sidde ned.

8.4. Orientering af barnet

Det må efter en konkret vurdering afgøres, om det er nødvendigt og hensigtsmæssigt i forbindelse med videoafhøringen at orientere barnet om, at mistænkte/sigtede efterfølgende har adgang til at blive gjort bekendt med barnets forklaring. Ved denne vurdering må bl.a. barnets alder og modenhed samt omstændighederne i sagen indgå.

I hvert fald, når der er tale om mindre børn, vil det normalt være tilstrækkeligt, at barnets bisidder fra socialforvaltningen, bistandsadvokaten og efter omstændighederne i sagen tillige forældrene orienteres om, at mistænkte/sigtede efterfølgende har adgang til at blive gjort bekendt med barnets forklaring.

8.5. Afhøringen

Som det fremgår ovenfor under pkt. 5, er der etableret en assistanceordning, hvor der er udpeget polititjenestemænd, der er særligt uddannede med henblik på at foretage afhøring af børn. Der fastsættes derfor ikke i denne meddelelse nærmere retningslinjer om afhøringen udover det nedenfor angivne:

Afhøringen bør indledes med en introduktion, hvor dato og tidspunkt for afhøringen nævnes, og hvor der gøres rede for, hvem der skal afhøres, hvem der gennemfører afhøringen, hvilke personer der i øvrigt er tilstede i afhøringslokalet, og hvor

de er placeret, ligesom der gøres rede for, hvem der i monitorrummet overværer afhøringen. Af introduktionen bør endvidere fremgå, at barnet er bekendt med, at afhøringen optages på videobånd.

Den indledende introduktion gives af afhøreren (eller eventuelt af den sagsbehandlende polititjenestemand), mens denne er alene i afhøringslokalet, hvorefter barnet og andre, der skal være til stede i afhøringslokalet, hentes ind.

Afhøringen indledes med en neutral og uformel samtale med barnet, der har til formål at skabe tryghed hos barnet og vurdere barnets evne til at forstå og svare på stillede spørgsmål.

På et forholdsvis tidligt tidspunkt herefter bør barnet forklares grunden til afhøringen, ligesom det – på en måde, der svarer til barnets alder, og uden at det opfattes som mistro – bør tilkendegives, at det er vigtigt, at barnet svarer sandfærdigt. Det bør herunder forklares barnet, at det er acceptabelt at svare ved at sige ”jeg ved det ikke”, ”jeg husker det ikke”, eller ”jeg forstår det ikke”.

Når afhøreren har stillet de spørgsmål til barnet, som findes relevante, holdes en pause i afhøringen, hvor afhøreren drøfter eventuelle yderligere spørgsmål til barnet med de personer, der har overværet afhøringen fra monitorrummet. Der bør herunder lægges særlig vægt på at imødekomme forsvarerens anmodninger om spørgsmål til barnet.

Video- og lydoptagelse af personer i afhøringslokalet skal fortsættes i pausen.

Supplerende spørgsmål fra de, der har overværet afhøringen, stilles altid af den afhørende polititjenestemand.

Når afhøringen er afsluttet, bør barnet og en eventuel medfølgende voksen have navn og telefonnummer på en person i politiet, hvortil der kan rettes henvendelse. Den medfølgende voksne bør orienteres om, at der straks skal rettes henvendelse til politiet, hvis barnet i tilknytning til afhøringen taler videre om sagen og herunder giver oplysninger, som den voksne anser for at være nye.

9. Den mistænkte/sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med barnets forklaring og vejledning af den mistænkte/sigtede

Såfremt videoafhøringen giver grundlag for at fortsætte strafforfølgningen, skal der snarest rejses sigtelse mod mistænkte, hvis dette ikke allerede er sket.

Forsvareren skal have tilsendt en kopi af videoafhøringen og en udskrift af denne, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 3.

Den mistænkte/sigtede skal snarest muligt have adgang til sammen med sin forsvarer at gennemse videooptagelsen hos politiet, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 2. pkt., og det påhviler politiet at vejlede mistænkte/sigtede om denne adgang.

Det er frivilligt for den mistænkte/sigtede, om han ønsker at gennemse videoafhøringen

Af hensyn til en eventuel genafhøring af barnet bør det ifølge forarbejderne til bestemmelsen tilstræbes, at mistænkte/sigtede ser videoafhøringen så hurtigt som muligt efter optagelsen – eventuelt samme dag – og så vidt muligt inden for 1 til 2 uger efter afhøringen.

Hvis den mistænkte/sigtede ønsker at gennemse videoafhøringen, men er lovligt forhindret f.eks. på grund af sygdom eller sagligt begrundet udlandsophold, må videooptagelsen forevises ham hurtigst muligt efter forhindringens ophør.

En væsentlig udskydelse af tidspunktet for den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen kan betyde, at en eventuel anmodning om genafhøring af barnet – af hensyn til barnet – må afvises, jf. nærmere nedenfor under afsnit 10.

Det skal således i politikredsene sikres, at politiet efter videoafhøring af et barn foretager det fornødne med henblik på, at mistænkte/sigtede snarest muligt gennemser videoafhøringen.

9.1. Mistænkte/sigtede gennemser videoafhøringen hos politiet

Udgangspunktet efter retsplejelovens § 745 e og forarbejderne til bestemmelsen er, at den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen skal foregå hos politiet,

således at politiet kan dokumentere, at den mistænkte/sigtede har set videooptagelsen inden en eventuel domsforhandling.

Hvis den mistænkte/sigtede har gennemset videooptagelsen hos forsvareren, og dette er dokumenteret over for politiet ved en erklæring fra forsvareren om, at mistænkte/sigtede har gennemset forsvarerens kopi af videooptagelsen, vil mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen hos politiet dog kunne undlades.

I de tilfælde, hvor mistænkte/sigtede ønsker at gennemse videoafhøringen hos politiet uden forsvarerens tilstedeværelse, f.eks. i forbindelse med en afhøring, skal forsvareren forinden underrettes herom, således at forsvareren har mulighed for at drøfte denne beslutning nærmere med sin klient. Det skal i så fald fremgå af en politirapport, at forsvareren er blevet kontaktet, og hvad der i den forbindelse er blevet aftalt. Hvis det ikke er muligt at få kontakt til forsvareren, bør forevisningen udskydes, således at der er mulighed for, at mistænkte/sigtede snarest muligt hos politiet kan gennemse videoafhøringen sammen med sin forsvarer. Der henvises herved til Vestre Landsrets kendelse af 25. april 2006 (U2006.2159V), hvor en videoafhøring blev afvist som bevis i en sag, hvor tiltalte efter eget ønske havde gennemset videoafhøringen uden sin forsvarers tilstedeværelse, og hvor politiet ikke havde underrettet forsvareren herom.

I forbindelse med mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen hos politiet bør det søges afklaret, om mistænkte/sigtede eller forsvareren vil fremsætte anmodning om, at der foretages en genafhøring af barnet, jf. nærmere nedenfor under afsnit 10.

Politiet skal vejlede mistænkte/sigtede om, at en begæring om genafhøring skal fremsættes snarest muligt og senest inden 2 uger efter gennemsyn af videoafhøringen, og at mistænkte/sigtede må forventes at være afskåret fra at begære barnet afhørt på ny, hvis han ikke kort tid efter forevisning af videoafhøringen fremsætter begæring om genafhøring, jf. pkt. 10.

9.2. Mistænkte/sigtede gennemser ikke videoafhøringen hos politiet

Hvis den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen – eller forholder sig passiv over for politiets henvendelse om gennemsyn – kan den mistænkte/sigtede ikke af den grund efterfølgende under domsforhandlingen anfægte,

at videoafhøringen anvendes som bevis under sagen. Den mistænkte/sigtede bør senest samtidig med, at han afstår fra at gennemse videooptagelsen, gøres bekendt med, at anvendelsen af videooptagelsen som bevismiddel ikke efterfølgende kan anfægtes under henvisning til, at han ikke har set videoafhøringen forud for domsforhandlingen.

Hvis den mistænkte/sigtede forholder sig passiv over for politiets henvendelser om adgangen til at se videooptagelsen, bør det ved fornyet henvendelse til hans forsvarer sikres, at han har modtaget vejledning om adgangen til at gennemse videoafhøringen og formålet hermed. Afstår den pågældende herefter fra at gennemse videooptagelsen, eller forholder han sig passiv, bør hans forsvarer orienteres om, at han ikke ønsker at gennemse videooptagelsen eller ikke har reageret på politiets henvendelser. Det bør samtidig tilkendegives forsvareren, at en eventuel begæring om genafhøring skal fremsættes snarest muligt og senest inden 2 uger, og at adgangen til at begære barnet afhørt på ny ellers må forventes afvist, jf. pkt. 10.

9.3. Tidsforløbet i forbindelse med afhøring af barnet

Som det fremgår ovenfor, bør det tilstræbes, at spørgsmålet om forevisning af videoafhøringen for mistænkte/sigtede, og spørgsmålet om begæring af en eventuel genafhøring af barnet er afklaret senest 4 uger efter den første afhøring.

9.4. Rapport om henvendelser til mistænkte/sigtede og forsvareren

Der bør udfærdiges udførlig rapport om alle henvendelser til mistænkte/sigtede og forsvareren om adgangen til at gennemse videoafhøringen og om, hvorvidt der er yderligere spørgsmål til barnet, ligesom genpart af eventuelle skrivelser om disse spørgsmål naturligvis skal indgå i sagen.

Det bør i den forbindelse særligt sikres, at politirapporterne indeholder dokumentation for den vejledning, der er givet mistænkte/sigtede samt dennes advokat om forevisning af videoafhøring mv., herunder at der er givet følgende vejledning:

- at mistænkte/sigtede har adgang til at gennemse videoafhøringen, og at dette skal ske snarest og inden 2 uger,

- at videoen vil blive anvendt som bevis under den senere straffesag, og at videoen ikke kan anfægtes som bevismiddel under henvisning til, at mistænkte/sigtede ikke har set videoen forud for domsforhandlingen,
- at en eventuel begæring om genafhøring af barnet skal fremsættes straks og inden to uger efter gennemsyn af videoen, og
- at mistænkte/sigtede må forventes at være afskåret fra at begære barnet afhørt på ny, hvis han ikke kort tid efter forevisning af videoafhøringen fremsætter begæring om genafhøring.

10. Genafhøring af barnet

En begæring fra den, der er mistænkt eller sigtet, eller dennes forsvarer om, at der skal foretages en genafhøring af barnet, skal fremsættes snarest efter, at den pågældende har haft adgang til at gennemse videoafhøringen, jf. § 745 e, stk. 2, 3. pkt.

Ifølge forarbejderne til bestemmelse skal begæringen fremsættes snarest muligt og som udgangspunkt inden 2 uger efter, at den mistænkte/sigtede har foretaget genemsyn af den første afhøring af barnet. Det vil være hensigtsmæssigt, at begæringen fremsættes skriftligt og med angivelse af temaet for genafhøringen.

Genafhøring bør – af hensyn til barnet – kun ske, hvis det findes rimeligt begrundet, for at den mistænkte/sigtede kan varetage sit forsvar. Hvorvidt der skal foretages en genafhøring må afgøres ud fra en konkret vurdering, hvor det bl.a. kan tillægges vægt, om der er fremkommet nye oplysninger efter den første afhøring af barnet, om den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer ønsker, at der bliver stillet nye relevante spørgsmål til barnet, eller om der i øvrigt foreligger andre særlige grunde til at foretage en genafhøring.

Fremsættes en anmodning om genafhøring senere end 2 uger efter, at den mistænkte/sigtede har haft adgang til at gennemse afhøringen af barnet, må der ifølge forarbejderne ved vurderingen af, om genafhøring skal foretages, lægges vægt på, om hensynet til barnet tilsiger – navnlig på grund af den tid, der er forløbet siden den første afhøring – at der ikke bør foretages fornyet afhøring af barnet. Det må ved vurderingen endvidere indgå, hvad der er årsag til den sene begæring om genafhøring, herunder om det skyldes den mistænkte/sigtedes egne forhold.

En eventuel tvist mellem politiet/anklagemyndigheden og den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer om, hvorvidt der skal foretages genafhøring af barnet, vil kunne indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1.

Hvis det besluttes, at der skal foretages en fornyet afhøring af barnet, må denne søges gennemført ved en yderligere videoafhøring ved politiet eller eventuelt – afhængig af barnets alder og forældremyndighedsindehaverens stillingtagen hertil – i retten.

RM 2/2007

Afsnit 10. Side 2

Den mistænkte/sigtede har adgang til efterfølgende at gennemse en eventuel genafhøring af barnet. Der skal således snarest rettes henvendelse til sigtede og hans forsvarer om, at gennemsyn af genafhøringen kan ske hos politiet.

11. Videoafhøringen som bevis

Ifølge retsplejelovens § 872 (tidligere § 877 a) kan politiets afhøring af et barn, der er optaget på video, benyttes som bevis under domsforhandlingen.

Bestemmelsen medfører, at der er udtrykkelig hjemmel til, at videoafhøringer af børn, der er foretaget efter bestemmelsens ikrafttræden den 4. april 2003, kan dokumenteres som bevis under domsforhandlingen.

Da anvendelse af videoafhøringer som bevis under domsforhandlingen er en fravigelse af princippet om umiddelbar bevisførelse, forudsættes det i forarbejderne til bestemmelsen, at fremgangsmåden i retsplejelovens § 745 e er fulgt i forbindelse med videoafhøringen.

Er der sket tilsidesættelse af de grundlæggende betingelser i § 745 e, bør videoafhøringen som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis der ikke har været en forsvarer for den mistænkte/sigtede til stede under videoafhøringen af barnet, eller den mistænkte/sigtede ikke har haft adgang til at gennemse videoafhøringen, bør videoafhøringen således som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes.

Eventuelt forsvarerskifte efter gennemførelse af videoafhøringen har derimod ikke betydning for videoafhøringens anvendelse som bevismiddel under domsforhandlingen. Hvis den mistænkte/sigtede vælger at skifte forsvarer, vil dette således ikke indebære, at der alene af den grund skal foretages en fornyet afhøring af barnet.

I øvrigt vil det ifølge forarbejderne afhænge af karakteren og betydningen af den forskrift, der i givet fald er tilsidesat i forbindelse med videoafhøringen, om der kan ske anvendelse af videoafhøringen som bevismiddel under domsforhandlingen. Indsigelser om f.eks. ledende spørgsmål til barnet, eller at en tryghedsskabende person har blandet sig i afhøringen, bør i almindelighed ikke kunne føre til, at videoafhøringen ikke kan forevises som bevis under sagen. Det må således – i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse – overlades til den dømmende ret at afgøre, om og i givet fald i hvilket omfang fejl af denne karakter ved videoafhøringens gennemførelse bør have betydning for videoafhøringens bevismæssige værdi.

Afviser retten, at en videoafhøring anvendes som bevis, bør der snarest tages stilling til, om barnet skal indkaldes til at afgive vidneforklaring for retten, eller om en ny videoafhøring vil kunne afhjælpe fejl ved den tidligere videoafhøring.

Der kan i den forbindelse henvises til en kendelse afsagt af Østre Landsret den 21. september 2005, hvor en tidligere afvist videoafhøring efterfølgende blev tilladt anvendt som bevis. Videoafhøringen var blevet afvist under ankesagens behandling i landsretten, fordi tiltalte ikke var blevet vejledt om sin ret til at gennemse optagelsen med sin forsvarer, om at han havde adgang til at begære genafhøring, samt om at adgangen hertil kunne fortabes, hvis den ikke blev fremsat snarest muligt. Landsretten hjemviste herefter sagen til fornyet behandling i byretten, hvor der opstod spørgsmål om anvendelse af den samme videoafhøring. Byretten afviste videoafhøringen, selv om der inden domsforhandlingen var givet tiltalte og hans forsvarer adgang til at gennemse videoptagelsen, og der var givet behørig vejledning om adgangen til genafhøring mv. Byrettens kendelse blev kæret til landsretten, som tillod videoafhøringen anvendt. Landsretten lagde herved bl.a. vægt på, at hensynet til tiltaltes retssikkerhed kunne varetages ved, at der under en supplerende videoafhøring kunne stilles de fornødne supplerende spørgsmål.

12. Varetagelse af barnets interesser i forbindelse med lægeundersøgelse af barnet

I sager om seksuelle overgreb mod børn må politiet overveje, om der er grundlag for en undersøgelse af barnet.

Betingelserne for at foretage legemsindgreb over for en person, der ikke er sigtet, er fastsat i retsplejelovens § 792 d.

Legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning, herunder optagelse af fotografier, aftryk og lignende af legemet og visitation af tøj, kan ske med samtykke, der så vidt muligt skal være skriftligt, jf. § 792 d, stk. 1, eller efter rettens bestemmelse, hvis betingelserne i retsplejelovens § 792 d, stk. 2, er opfyldt.

Legemsundersøgelse kan alene ske med samtykke, der så vidt muligt skal være skriftligt, jf. retsplejelovens § 792 d, stk. 1.

For legemsindgreb mod børn gælder, at samtykke som udgangspunkt kan gives af forældremyndighedens indehaver. For større børn – det vil sige børn på omkring 12 år og derover – bør barnets holdning dog også indgå ved vurderingen af, om der skal foretages legemsindgreb.

Af betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.3.2., fremgår bl.a. følgende om legemsundersøgelse og samtykke hertil:

”I de tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden, og den ene af disse er mistænkt/sigtet og modsætter sig, at barnet legemsundersøges, må der efter arbejdsgruppens opfattelse kunne foretages en legemsundersøgelse af barnet, hvis den anden forældremyndighedsindehaver giver sit samtykke hertil.

Hvis forældremyndighedsindehaveren modsætter sig, at barnet legemsundersøges, f.eks. fordi en undersøgelse vil kunne bevirke eller bestyrke en mistanke om, at barnet udsættes for seksuelt misbrug af forældremyndighedsindehaveren, og der er risiko for, at barnet vil kunne blive udsat for yderligere overgreb eller anden form for vanrøgt, vil børne- og ungeudvalget i kommunen i medfør af lov om social service § 39 kunne træffe bestemmelse om, at

barnet skal undersøges under ophold på en institution eller under indlæggelse på sygehus mod forældremyndighedsindehaverens – og den unge, der er fyldt 15 år – vilje. Det er en forudsætning for anvendelse af hjemlen i lov om social service § 39, at undersøgelsen må anses for nødvendig for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på barnets eller den unges sundhed eller udvikling. I bemærkningerne til loven anføres endvidere, at undersøgelsen, hvis forholdene i det enkelte tilfælde tilsiger det, vil kunne foregå ambulantly.

Lov om social service § 39 vil derimod ikke kunne anvendes, hvis der ikke er grundlag for at antage, at der er risiko for, at barnet, hvis der ikke foretages en undersøgelse mv., vil blive udsat for yderligere overgreb eller anden vanrøgt.....”

13. Kontaktperson for kommunerne hos politiet

Mistanke om, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb, opstår i nogle tilfælde i barnets institution eller skole eller som følge af henvendelser til kommunen om barnet.

I sådanne tilfælde kan det være nyttigt for den kommunale forvaltnings vurdering og behandling af sagen og for det videre forløb af en eventuel strafferetlig efterforskning og forfølgning, at kommunen og politiet på et tidligt tidspunkt kan drøfte, om der er grundlag for, at der indgives en anmeldelse i sagen. Dette kan medvirke til at sikre, at der hurtigst muligt indledes en politimæssig efterforskning i de tilfælde, hvor der er grundlag herfor, samtidig med, at man i de tilfælde, hvor en mistanke vurderes at være helt grundløs, kan undgå ved en anmeldelse til politiet at rette en mere formel mistanke om seksuelle overgreb mod en bestemt person.

Det anbefales derfor – i overensstemmelse med forslaget i betænkning nr. 1420/2002, afsnit 8.10.1. – at politikredsene udpeger en polititjenestemand eller jurist med erfaring i behandling af sager om seksuelt misbrug af børn, som kommunerne mere uformelt kan kontakte og forelægge en mistanke om mulige seksuelle overgreb.

14. Recovered memory (genfundne erindringer)

I psykologien har begrebet ”recovered memory” i forhold til seksuelle overgreb været beskrevet som fremkomsten af en erindring om at have været udsat for seksuelt misbrug i barndommen, som hidtil har været fortrængt.

I psykologien opereres der i denne sammenhæng endvidere med begrebet ”false recovered memory” (falske genfundne erindringer), om situationer, hvor det nu erindrede begivenhedsforløb aldrig har fundet sted, men hvor personen har en fast overbevisning om at have været udsat for seksuelt misbrug.

I sjældne tilfælde kan det forekomme, at den forurettedes forklaring til politiet om anmeldte seksuelle overgreb bygger på sådanne erindringer, der – typisk efter at forurettede er blevet voksen - er fremkommet f.eks. efter forurettedes deltagelse i psykoterapi eller anden behandling.

I sådanne sager skal der udvises særlig omhu ved efterforskningen og vurderingen af sagens beviser.

Der bør således som udgangspunkt foretages afhøringer af forurettedes omgangskreds, nærmeste familie samt eventuelt lærere og pædagoger, der har haft kontakt med forurettede i den periode eller senere, hvor forurettede oplyser at have været udsat for seksuelt misbrug, med henblik på at få klarlagt, hvorvidt anmelderen overfor disse personer har givet udtryk for at have været udsat for seksuelt misbrug eller i øvrigt har udvist tegn eller adfærd, der har givet anledning til mistanke herom.

Endvidere kan der være grundlag for at indhente oplysninger, herunder f.eks. lægejournaler, om eventuel psykiatrisk/psykologisk behandling af forurettede i den periode, hvor forurettede oplyser at have været udsat for seksuelt misbrug, samt i tiden herefter. Det kan også overvejes, om den, der har haft anmelderen i den behandling, hvorunder erindringen er genkaldt - med forurettedes samtykke - bør afhøres om omstændighederne, hvorunder erindringen er fremkommet.

Endvidere kan der være behov for at indhente nærmere generelle oplysninger, herunder litteratur, om den lægelige vurdering vedrørende ”recovered memory”.

RM 2/2007

Afsnit 14. Side 2

Anklagemyndigheden kan rekvirere materiale om ”recovered memory” hos Justitsministeriet, Retspsykiatrisk Klinik, der har påtaget sig at foretage en løbende opdatering af relevant materiale.

15. Tiltalerejsning og sagens behandling i retten

15.1. Straffebestemmelser og tiltale

Sager om seksuelt misbrug af børn er meget forskellige afhængig af bl.a. forurettedes alder, misbrugets karakter og varighed, eventuel anvendelse af tvang eller presion samt forholdet mellem tiltalte og forurettede, herunder om der f.eks. består et særligt tillids- eller afhængighedsforhold.

Der kan bl.a. på denne baggrund ikke fastsættes generelle retningslinjer om tiltalen i disse sager. Nedenfor peges derfor alene på en række punkter, der ofte skal overvejes i sådanne sager.

I sager, hvor tiltalen rejses efter straffelovens § 222, bør anklageskriftet normalt anvende bestemmelsen i stk. 2, hvis barnet var under 12 år på gerningstidspunktet.

I de tilfælde, hvor gerningsmanden alene har udvist uagtsomhed i relation til barnets alder, gøres endvidere opmærksom på, at der kan pålægges ansvar efter straffelovens § 226, jf. § 222, idet der i så fald anvendes en forholdsmæssig mindre straf.

Stk. 2 bør også citeres i anklageskriftet, selv om barnet er ældre end 12 år, hvis der findes at kunne føres bevis for, at gerningsmanden har anvendt tvang eller trusler.

Samtidig bør det dog i denne forbindelse overvejes, om der tillige er grundlag for at rejse tiltale efter straffelovens § 216 om voldtægt. Der bør som udgangspunkt rejses tiltale efter § 216 også i sager, hvor den forurettede er et barn, hvis der er grundlag for at anvende denne bestemmelse.

Endelig bemærkes, at det i sager om længerevarende seksuelt misbrug af børn også skal overvejes, om sagen må forventes at medføre straf af en sådan varighed, at tiltale skal rejses ved nævningeting. I tvivlstilfælde bør spørgsmålet altid forelægges for statsadvokaten.

15.2. Forhåndsafgørelse om dørlukning mv.

I retsplejelovens § 845, stk. 2, jf. stk. 1, er der fastsat regler om, i hvilke tilfælde anklagemyndigheden senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen skal underrette forsvareren og retten om, at der foreligger spørgsmål om bl.a. dørlukning, referatforbud og navneforbud samt spørgsmål om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres.

Ifølge forarbejderne til retsplejelovens § 845, stk. 2, har hensigten med denne bestemmelse navnlig været at sikre, at spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal føres ud under forurettedes forklaring, afklares forud for domsforhandlingen, således at unødigt ængstelse hos forurettede i tiden op til retsmødet kan undgås.

Det er endvidere forudsat i forarbejderne, at anklagemyndigheden retter henvendelse til den beskikkede bistandsadvokat eller eventuelt den forurettede selv om de spørgsmål, der kan rejses efter retsplejelovens § 845.

Ved et forslag om ændring af retsplejeloven, der er fremsat af justitsministeren den 31. januar 2007 (L 128), foreslås en udvidelse af adgangen til at træffe forhåndsafgørelse, herunder således at der i straffesager generelt er mulighed for at træffe forhåndsafgørelser om dørlukning efter § 29, stk. 1 og 3, og § 29 a, referatforbud efter § 30 og navneforbud efter § 31, stk. 1. Det følger endvidere af lovforslaget, at anklagemyndigheden senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelse skal underrette forsvareren og retten om sådanne spørgsmål.

Ifølge lovforslaget foreslås denne nye bestemmelse i retsplejelovens § 845 at træde i kraft den 1. juli 2007.

15.3. Strafpåstand

Ved lov nr. 380 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og færdselsloven blev strafferammen i straffelovens § 222, stk. 1, hævet fra fængsel indtil 6 år til fængsel indtil 8 år. Endvidere blev strafferammen i straffelovens § 222, stk. 2, hævet fra fængsel indtil 10 år til fængsel indtil 12 år.

Rigsadvokaten har efter lovændringen afgivet tre redegørelser om straffene i sager om overtrædelse af straffelovens § 222. Disse redegørelser er udsendt ved Rigsadvokaten Informerer nr. 8/2004, nr. 25/2005 og nr. 23/2006 og er tilgængelige på polnet og på rigsadvokaturens hjemmeside www.rigsadvokaten.dk.

Redegørelserne indeholder en nærmere gennemgang af både trykte og utrykte domme, og i redegørelsernes bilag er der optrykt referater af samtlige anvendte domme. Herudover har Rigsadvokaten ved Rigsadvokaten Informerer nr. 29/2006 informeret om tre nye højesteretsdomme om seksuelle overgreb mod børn.

I sommeren 2007 vil Rigsadvokaten afgive en ny redegørelse om udviklingen i strafniveauet.

Det bemærkes i øvrigt, at Justitsministeriet har anmodet Straffelovrådet om at overveje, om der ved lovgivning kan være anledning til at ændre eller justere strafniveauet i sager om seksuelt misbrug af børn, herunder om der i visse sager kan være anledning til yderligere at forhøje strafniveauet ud over den forhøjelse, der er gennemført i 2002.

16. Ikrafttræden mv.

Retningslinjerne i denne meddelelse erstatter retningslinjerne i Rigsadvokatmeddelelse nr. 2/2003, der samtidig hermed ophæves. Samtidig bortfalder Rigsadvokaten Informerer nr. 20/2005.

Henning Fode